

ЛИОН ФОЙХТВАНГЕР ОБЛОГ

Превод от немски: Венцеслав Константинов, —

chitanka.info

— Наистина, доста е странно — каза Леноре, че през всичките тези седем години на нашето познанство на нито една от героините на вашите книги не сте придали мои черти.

Тя говореше, без да се замисля; небрежно и донякъде предизвикателно се усмихваше в лицето на Лудвиг Бригман. След вечерята те пиеха кафе в малкия жълт салон на Леноре. Бяха трима — Леноре, писателят Бригман и инженерът Фалк. По време на вечерята бяха разговаряли дълго и непринудено, тъй че сега бяха разположени към откровения.

— Да, наистина е странно — отговори Лудвиг Бригман, без обаче да отвърне на усмивката на Леноре. — Честно казано, неведнъж се изкушавах да придам на тази или на онази от моите героини вашия образ, вашия глас и вашата походка, особено на Хилдегард от „Пропуснати възможности“.

— И защо не го сторихте? — попита Леноре.

— Точно това искам да ви обясня — отвърна Лудвиг Бригман. — Аз не съм суеверен, знаете, а и книгите ми ясно показват, че не живея в никакъв магически свят. Но в едно отношение не мога да се освободя от представи, които на вас може да се сторят и суеверни. Неведнъж съм се убеждавал, че хората, които взимам за прототип, по-късно ги сполетява съдбата на моите герои. И понеже, Леноре, исках да ви спестя участието например на моята Хилдегард, неохотно се отказах от намерението си да ви направя героиня на „Пропуснати възможности“.

За миг Леноре се замисли. Но преди още да отговори, намеси се Херман Фалк.

— Значи, вие седите сред нас, драги Бригман — каза той — като малък бог и направлявате съдбите на простосмъртните?

Той се стараеше да говори спокойно, ала в думите му се усещаха иронични нотки, а едва доловима усмивка премина по широкото му, симпатично лице с плосък лъвски нос. Херман Фалк и писателят Лудвиг Бригман се срещаха често и то най-вече тук, в дома на Леноре, те бяха стари, доверени приятели-врагове. Херман Фалк бе способен и преуспяващ инженер, а прошарените му коси още повече подчертаваха неговата младост и мъжественост; Леноре много го харесваше, макар той понякога твърде натрапливо и ясно да показваше, че добре знае цената си.

— Може и да е суеверие — меко възрази Бригман, — вече се съгласих с вас. Но волю-неволю се чувствам отговорен за съдбата на моите герои и на хората, които ми служат за прототип. Това понякога е тягостно, но понякога и приятно, тук вие сте прав, драги Фалк.

Той седеше неподвижно и се мъчеше да говори скромно, ала гледаше прямо, с вътрешно високомерие, както се струваше на Фалк. Инженерът си мислеше още, че забелязва как глупостите, които Бригман си е въобразил, правят впечатление на Леноре. Това го ядосваше.

— Магически представи като тези са известни навсякъде — започна той с тон, както възрастен говори на дете. — Открай време художниците и поетите усърдно се стараят да разпространяват такива представи. По принцип, драги Бригман, няма разлика между това, което вие наричате ваше суеверие, и надменността на един шаман, който внушава на първобитните си съплеменници, че неговите заклинания могат да им донесат благополучие или беди.

— Може и да е така — миролюбиво се съгласи Бригман.

— Разкажете ни нещо повече за вашите шамани — помоли Леноре, — предложете ни някои примери, истории.

Фалк вдигна глава, плоският, широк нос върху лъвското му лице леко се изду. Той се славеше с отличната си памет, бе нещо като подвижна енциклопедия. А и често демонстрираше тази своя надареност, обичаше да я подчертава. И сега от дълбините на точната си памет той заизравя множество истории, които бе чул или прочел, истории за пророци и заклинатели, за умопобъркани и за шарлатани, разкази за успешни и неуспешни магически опити.

— И всички тези истории за чудеса и за сбъднати предсказания според вас, драги Фалк, са измислени, така ли? — попита Леноре, когато той свърши.

— Възможно е все пак — любезно се съгласи инженер Фалк — един или друг от хората, за които разказах, действително да е бил убеден в способността си да променя човешките съдби, също както е убеден и нашият приятел Бригман. Освен това навярно повечето от тях съвсем добронамерено са дали на последвалите събития такова тълкуване, което да отговаря на желанията им. Колко са хората, които могат обективно да изложат една случка, в която те самите са заплетени? — И той сви рамене.

Бригман не отговори, също и по лицето му не можеше да се прочете нищо. Леноре бе тази, която възрази на Фалк:

— Мисля, че за магическите способности на нашия приятел Бригман съществува съвсем правдоподобно и естествено обяснение. Писателят, който заслужава това име, притежава интуиция и познание за хората. Така че той ще накара героите на своите книги да постъпват съобразно с характера си, ще ги поставя в ситуации, отговарящи на тяхната същност. Няма нищо чудно, ако в отделни случаи измислените преживявания на героите след време съвпадат с действителните съдби на прототиповете.

Писателят Бригман, изглежда, се отегчаваше от разискванията на това, което тъй непредпазливо бе споделил.

— Както и да е — сухо обобщи той, — но аз се боя, драга Леноре, да ви използвам в някоя от моите книги.

Но тъкмо понеже усети, че на писателя този спор е неприятен, инженер Фалк нарочно не променяше темата. Искаше в присъствие на Леноре да докаже на устатия Бригман, че приказките му не са нищо друго, освен празни безсмислици, вятър и мъгла.

— А може би — обърна се той към Бригман, — все пак ще ни изложите някои случаи в подкрепа на това, което вие наричате ваше суеверие?

— Бих могъл да ви назова редица примери — спокойно отвърна писателят, — но това са хора, които Леноре и вие само бегло познавате или пък изобщо не познавате. А и вие сигурно ще зачетете моята добронамереност, драги Фалк, но при вашия скептицизъм също така сигурно ще предположите, че всичко е самовнушение и че аз впоследствие просто съм натъкмил фактите.

— Не се изплъзвайте — настояваше Фалк, — дайте ни доказателства за своето магьосничество. Тогава навярно и Леноре ще ви е благодарна. Разбирам, че се боите да използвате нашата Леноре и уважавам мотивите ви. Но използвайте някой друг — той направи пауза и по лицето му плъзна слаба усмивка, — например мене.

Леноре бързо и несъзнателно се наведе напред и вдигна ръка.

— Недейте, Фалк! — възкликна тя. Изненадан, той за миг се поколеба, а Леноре продължи: — Не бъдете тъй лекомислен!

Но точно това предупреждение амбицира Фалк. Ако сега отстъпеше, каза си той, Леноре щеше да си помисли, че

бръщолевенето на този надменен поет-глупак е подействало и на него. Като привърженик на здравия човешки разум не беше ли просто негов дълг да покаже колко е абсурдно атавистичното суеверие на Бригман?

— Лекомислен? — отвърна той язвително. — Тъкмо защото не съм никак лекомислен, го моля да направи този експеримент. Съвсем сериозно, Бригман, нека извършим този опит! — обърна се той към писателя и с ожесточение продължи: — Ако се окажете прав, Бригман, ако зад думите ви се крие нещо повече от внезапно причудливо хрумване, тогава целият мой свят би се срутил. Да, целият наш разумен свят би се разрушил, защото е изграден върху вярата в причината и следствието. Ако в твърденията ви има дори грам истина, всичко, което досега съм преживял, трябва да е погрешно. Тогава вече не бих могъл да се доверявам на очите и на мозъка си, тогава би трябвало да се откажа да строя мостове и с мене ще е свършено.

— В моето „суеверие“ положително има нещо вярно — сухо, почти неучтиво отвърна Бригман. — Убеден съм, че този, който има представа за характера на даден човек и за неговата среда, знае също и нещо за съдбата му. Ако не вярвах в това, би трябвало да се откажа да пиша. Но аз не съм мисионер и не смятам да ви покръствам в своята вяра, драги Фалк. Затова ми оставете моите книги и моето суеверие, а пък аз ще ви оставя вашите мостове и вашата вяра в причината и следствието.

Но Фалк продължаваше да упорства:

— Не, не, така лесно няма да ми се изплъзнете. Трябва да го направите. Длъжен сте да ни дадете доказателства. Определете ми съдба, каквато искате! — горещеше се той. — Накарайте ме да преживея, каквото ви хрумне. Имате моето съгласие, Бригман. Слушайте, съгласен съм на всичко и никога няма да чуete от мене упрек. Да се обзаложим! Ако вие се окажете прав, ако от онова, което ми определите да преживея, нещичко се сбъдне, да речем, в течение на пет години от излизането на книгата ви, тогава ще разполагате с мене, както намерите за добре. Тогава ще можете да ми кажете: „Престани с твоите мостове, Фалк!“ или „Напусни този дом и никога вече не се появявай пред Леноре!“ Ще изпълня всичко, каквото ми наредите. Ето, нашата Леноре е свидетелка. Но ако вие се окажете неправ, ако не се сбъдне нищо от онова, което сте ми предrekli в книгата си, тогава вие сте просто самохвалко, Бригман, и тогава... — по лъвското му лице се

появи израз на открита насмешка — ... тогава ще почерпите една бутилка вино.

— Вие наистина вярвате непоколебимо във вашите мостове и в причината и следствието — отбеляза Леноре.

— Дайте си ръката! — настояваше Фалк. — Дадено?

Писателят наблюдаваше възбуденото лице на инженера без обида, по-скоро с удивление.

— Наистина ли смятате, че всичко, което вършим ние, е само мистика и празна забава? — попита учудено той.

— Мечти и празна забава — поправи го Фалк.

— Странно! — продължи Бригман. — Нима не разбирате? Аз не бих могъл да ви накарам да преживеете, каквото ми хрумне, дори да исках. Мога да ви накарам да преживеете само онова, което е в самия вас. И повярвайте, Фалк, след всичко, което казахте, почти ми се ще да го направя. — Той се обърна към Леноре и делово обобщи: — Вие чухте, Леноре. Нашият приятел Фалк е съгласен да го накарам да преживее онова, което виждам в него. Така ли е? — попита той Фалк.

— Да, да, да! — нетърпеливо отговори инженерът.

— Още не зная — размисляше Бригман — дали ще се възползвам от съгласието ви, но е възможно да ви „пресъздам“ в някоя книга. Значи, съгласен сте? — пожела да се увери още веднъж той.

— И още как! — дръзко, весело и с чувство на превъзходство отвърна инженер Фалк. — Хайде, моето момче! — добави той и покровителствено го потупа по рамото.

Въпреки че писателят Лудвиг Бригман понякога можеше да бъде много откровен с приятелите си, случваше се след това да се затвори в себе си и на никого да не разказва с какво се занимава и над какво работи. Така и стана — инженер Фалк нищо не знаеше за новата книга на Бригман и когато тя най-сетне излезе, той я запрелиства с любопитство и все пак с известен трепет, макар сам да се надсмиваше на това. Ала в нито един от героите не успя да открие и най-слаба прилика със себе си. Също и в следващата книга на Бригман. Всеки път, когато Фалк или Леноре споменаваха за техния разговор, Бригман упорито мълчеше. Така Фалк постепенно започна да забравя за облога.

И ето че на третата година след онази вечер се появи нов роман на Бригман, озаглавен „Заседание в Райхстага“. В тази книга сред второстепенните персонажи имаше един политик, народен представител, когото всички обичат, но от когото се и боят заради безпогрешната му памет; Бригман го бе нарекъл Краузнек.

Благодарение на своята необятна точна памет този Краузнек може по всяко време да намери оръжие, за да защити приятелите си или да порази враговете си; никой не е сигурен, че Краузнек няма да го уличи в противоречие. Политикът Краузнек, както го бе обрисувал Бригман, уж знае всичко за хората, с неумолима логика им посочва техните противоречия и слабости, ала в действителност не разбира нищо от хора и от събития. Всичко при него е памет, натрупан мъртъв материал, който той с адвокатска ловкост е подредил според нуждите на момента, всичко е мнима логика, той няма и най-слаба представа за пъстрия и изпълнен със смисъл безпорядък на този свят, за хилядите различни нишки, от които е изтъкана една душа.

Писателят Бригман не бе превърнал този свой политик Краузнек в карикатура — бе го обрисувал без насмешка, с едва доловима, мека усмивка. Краузнек бе симпатичен господин, прошарените му коси още повече подчертаваха младостта и мъжествеността на широкото му лъвско лице. Може би той прекалено добре съзнаваше своето въздействие, но това никак не вредеше на живото му обаяние. Приятелите на инженер Херман Фалк от пръв поглед го разпознаха в този Краузнек, всички бяха единодушни, че портретът му е нарисуван без омраза, по-скоро със симпатия.

Какво обаче се случваше с този Краузнек-Фалк в романа на Бригман „Заседание в Райхстага“? В резултат на катастрофа той изгубва паметта си. Отначало лекарите смятат, че това е временно разстройство, но състоянието му не се подобрява. Опитите на Краузнек да овладее наново разрушената си памет, мъчителното опипване и дирене на нужната дума, име, дата, факт, бе пресъздадено в книгата на Бригман с потресаваща достоверност. Най-спокойно, ала завладяващо и убедително, той разказваше за снизхождението, с което обгръщат Краузнек-Фалк неговите приятели и познати, за съчувствието им, с което се стараят да прикриват нетърпението си, за напразните им опити да го утешат в нещастията му.

Херман Фалк четеше. Прочете например как политикът Краузнек се среща с една жена, която му харесва. Той си е наумил да ѝ каже нещо, една определена фраза, намекваща за определено тяхно преживяване, красива фраза, приготвена специално за нея, която трябва да ѝ хареса. И ето че той седи с жената, но фразата е избягала от ума му. Мъчи се да си я спомни, ясно вижда, че жената скучае, трескаво опипва всички кътчета на разстроената си памет и дири приятните, завладяващи слова, той знае със сигурност, че те са някъде там, но не може да ги открие, търси ги с все по-нарастващ страх, а разговорът става все по-вял. Жената си остава любезна и вежлива, но няма и следа от онова въздействие, в което той по-рано е бил тъй уверен. Накрая жената си тръгва, а политикът Краузнек все още дири красивата фраза. През нощта се събужда, в съня си е намерил фразата, но после тя отново му избягва.

Херман Фалк четеше. Беше сам. Въпреки това широкото му, мъжествено лице изразяваше насмешка, издаваше едва доловима, нервна, иронична усмивка, сякаш и в своята самота инженерът искаше да се увери колко безсмислено е всичко и че той няма нищо общо с такъв литературен герой. Е, този Краузнек си беше малко суетен, но пък колко абсурдна бе идеята на Бригман да го „наказва“ заради това. Странно, какви детински, магически, религиозни представи живеят и днес още в главите на възрастни хора. Човек изгубва паметта си, понеже прекалено се гордее с нея. Навярно е предизвикал завистта на боговете. Ниоба^[1], Поликратовият пръстен^[2], вина и изкупление. А при това Бригман без съмнение бе добър писател. Как те кара да почувстваш какво става в този Краузнек. Може и той, Херман Фалк, наистина един ден да изгуби паметта си, всичко се случва. Но такива неща стават, когато човек остарее, някъде към шейсет и петте, а днес той е само на четиридесет и шест. Когато изтече срокът на облога, ще бъде на петдесет и една.

Няколко дни по-късно инженер Фалк се срещна с една жена, която му харесваше. Дамата бе известна като своенравна, високомерна и недостъпна. Инженер Фалк се чувстваше във форма. Той блестеше, заповяда си да бъде неотразим, паметта му се подчиняваше и на най-слабата повеля, всичко си бе на място. Фалк виждаше как сияят очите на жената, как тя отстъпва. „Май Бригман ще трябва да почерпи своята бутилка вино“, смееше се той в душата си.

След още две години в Германия дойде на власт Партията на насието. Херман Фалк слабо се интересуваше от политика, ала не му се нравеше да му слагат намордник и юзди, а неговата добра памет му позволяваше да открива на всяка крачка противоречия между думите и делата на новата управляваща прослойка. При това той не умееше да си държи езика зад зъбите. За известно време властниците го оставяха на мира, имаха по-важни задачи, а и работата на Фалк се ценеше, той им бе необходим. Но постепенно волностите на инженер Фалк добиха голяма гласност и властниците не можеха повече да си дават вид, че нищо не знаят. Предупредиха го веднъж, втори път, започнаха да му пречат в работата и накрая го тикнаха в концентрационен лагер.

Там той срещна своя стар приятел Лудвиг Бригман, арестуван от новите господари още през първите месеци.

Бригман се държеше спокойно, търпеливо, бе изпълнен с вътрешна увереност. Но точно това дразнеше недодяланите, груби момци, които му бяха надзиратели, и те се отнасяха с него особено зле. Той се примиряваше и търпеше. Другарите в лагера го ценяха, но понеже той бе мълчалив и разумен, не се оплакваше и не обръщаше голямо внимание на трескавите слухове, много не го обичаха.

Толкова повече обичаха Херман Фалк. Той разговаряше с всекиго, приказваше дълго и с удоволствие, бе шумен и любезен, тъй че дори някои от недодяланите надзиратели се поддаваха на обаянието му. Херман Фалк обсъждаше горещо и най-малкия слух, изпадаше в отчаяние заедно с другарите си и заедно с тях се вкопчваше за всяка сламчица надежда.

Ала изтъкването на обичайната си шумна и обаятелна същност му струваше големи усилия. Останеше ли сам, той се чувстваше толкова по-зле. Нощем объркано и безсмислено роптаеше срещу съдбата си. Не можеше да се примири, че това се е случило тъкмо с него, с Херман Фалк. Политическите събития му се струваха несправедливост, насочена лично против него. Възмущаваше се, терзаеше се и макар външно да изглеждаше силен, неукротимата му душа го разяждаше отвътре.

Фалк се държеше приятелски с всички, бе отзивчив и добър другар, но щом останеше насаме с Лудвиг Бригман, ставаше навъсен,

придирчив и хаплив. Бригман с нещо го дразнеше, затова Фалк го нападаше без основание, присмиваше му се. Понякога Бригман имаше чувството, че в него Фалк вижда причината за цялото си нещастие. При все това Фалк съвсем явно търсеше компанията на Бригман. Пред него той се отпускате — можеше да си излее сърцето, да се оплаче, да се гневи, да протестира.

И двамата вече не бяха млади — Бригман над петдесетте, Фалк близо до петдесетте. Но силният, мускулест Фалк въпреки външността си понасяше трудностите в лагера много по-зле, отколкото слабоватият, но издръжлив Бригман. Накрая Фалк рухна и физически, широкото му лице с дребния, плосък и широк лъвски нос се сбръчка, прошарените му коси вече не контрастираха с лицето. В сравнение с него Бригман се изпъна и изглеждаше по-висок от преди.

Името на писателя Лудвиг Бригман бе известно в света; много хора полагаха усилия да го измъкнат от лагера. Най-после те успяха, немските власти освободиха Бригман и той замина за Англия.

Бригман се помъчи да издейства освобождаването и на Фалк. Това бе трудно, ала накрая, след ред опити, сполучи. Пуснаха Фалк, а подир известно време и той дойде в Англия.

Бригман живееше в Камбърленд, в езерния край, а Фалк остана на първо време в Лондон. До ушите на Бригман стигна, че инженерът бил станал отново предишният — силен, елегантен, шумен и самоуверен, може би още по-нетърпим към чуждите мнения.

Няколко месеца по-късно при един кратък престой в Лондон Бригман срещна инженера. Фалк бе такъв, какъвто го бяха описали — широкото му лице с лъвския нос отново изглеждаше много по-свежо, а прошарените му гъсти коси подчертаваха неговата младост и мъжественост. Той действително бе шумен и самоуверен, както го представяха. Потупа Бригман по рамото, държеше се покровителствено и не изрече нито дума за благодарност.

Заприказваха за лагера. Скоро Лудвиг Бригман установи, че Фалк, иначе много точен в хронологията, обърква последователността на събитията. Когато писателят между другото поправи Фалк за името на един надзирател, като реши, че инженерът неволно е сбъркал, той заядливо настоя на погрешното име. По-късно, когато заговориха за другари от лагера, Фалк прескачаше имената, споменаваше „онзи тип“ или „Как се казваше?“, после мъчително започваше да дири в паметта

си някое име и нетърпеливо, с властен тон упрекуваше Бригман: „Но помогнете ми, де!“

Съвсем в края на разговора, когато писателят вече имаше намерението да се сбогува, Фалк изведнъж язвително и победоносно заяви:

— Е, нали ми предрекохте лош край? Кой от нас се оказа прав? Кой изгуби облога? — А когато зърна учуденото лице на Бригман, продължи: — Разбира се, сега вие вече не си спомняте, не искате да го признаете. А някога се обзаложихме, вие и аз. Това стана една вечер при онази жена... Как се казваше? Не мога да си спомня името ѝ. Но ей сега ще се сетя. По дяволите, как се казваше?

1940

[1] Ниоба (мит.) — древна фригийска царица, майка на седем сина и седем дъщери, които Аполон и Артемида избили със стрели, защото Ниоба в гордостта си обидила майка им Лета, като я нарекла бездетна; в нещастията си Ниоба се превърнала в сълзяща скала. — Б.пр. ↑

[2] Поликратов пръстен — Херодот разказва за владетеля на остров Самос Поликрат, чието благоденствие било тъй голямо, че боговете му завидели. За да ги омилостиви, той хвърлил в морето скъпия си пръстен, но боговете не приели този дар и враговете на Поликрат го разпънали на кръст. — Б.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.